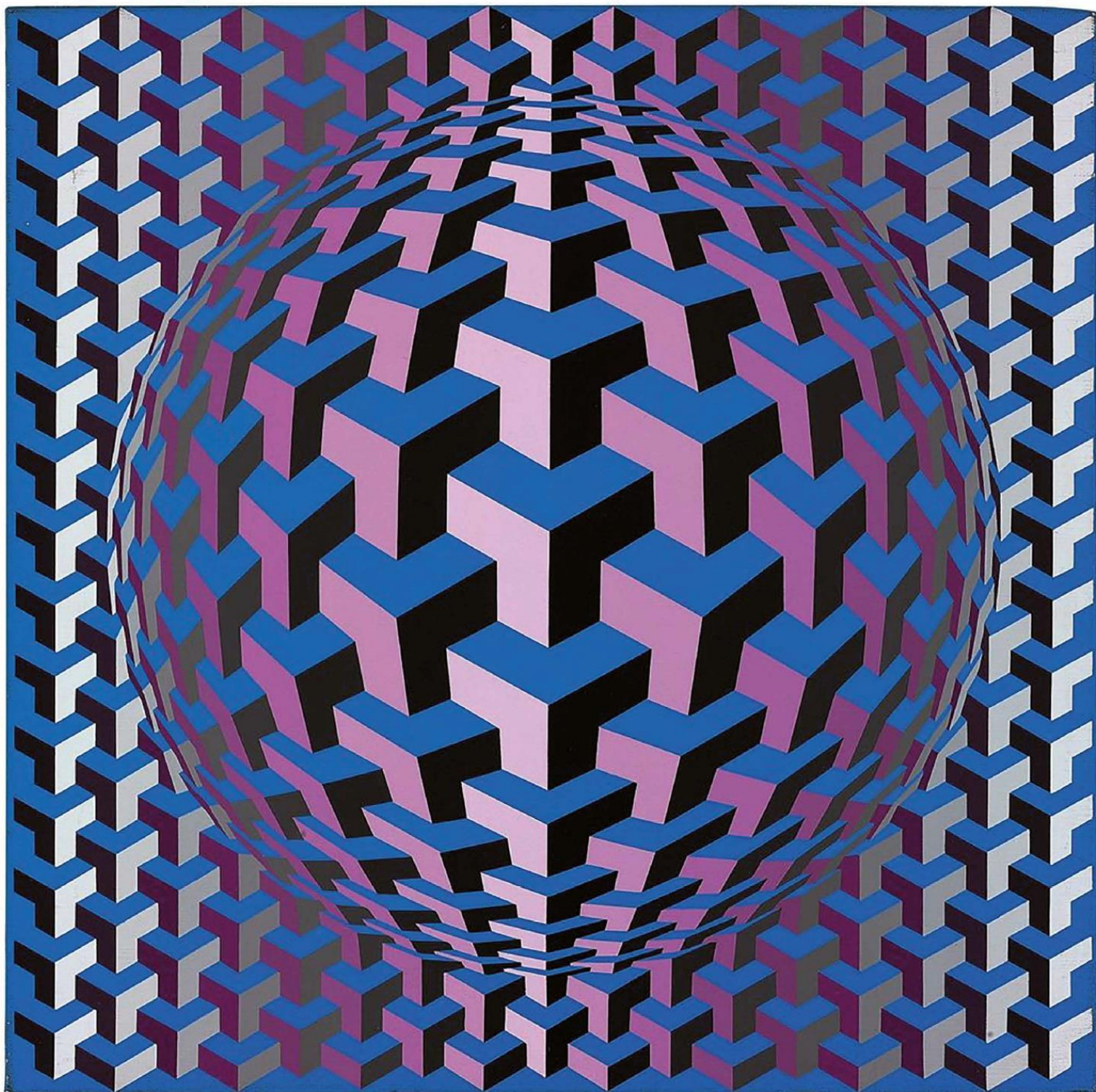

Associació Asociación
SALUD y FAMILIA

2019

SOBRIETAT A TEMPS

SORTIR A TEMPS

Oportunitats i barreres per a lluitar contra la violència de parella: la mirada de les dones victimitzades.

*“Per a combatre la violència masclista ens cal informació permanent revisable”
(Miguel Lorente)*

ÍNDEX

1. Introducció.
2. Objectius de l'Estudi.
3. Mètode de Treball.
4. Històries essencials.
5. Resultats.
 - 5.1. Factors socials i culturals que impedeixen abandonar la relació i desenvolupar consciència del risc.
 - 5.2. Dinàmiques socials i culturals que atrapen a les dones en el laberint de la violència de parella.
 - 5.3. Prendre consciència del risc per sortir a temps.
 - 5.4. Reconstrucció vital i estigma.
6. Conclusions.
7. Recomanacions
8. Annexes.
9. Bibliografia.
10. Declaració d'autoria.

1. INTRODUCCIÓ

La Quarta Conferència Mundial sobre la Dona, celebrada a Pequín l'any 1995, va presentar la violència contra les dones com un assumpte d'interès general amb un gran abast, intensitat i impacte arreu del món. La violència contra les dones inclou amenaces, coaccions, privacions de llibertat i agressions, tant a l'esfera privada com a l'esfera pública, que provoquen patiment i/o dany físic, sexual o psicològic.

La violència de parella n'és una de les formes de violència contra les dones més estesa essent la seva finalitat el control i la submissió de les dones. La violència de parella comprèn un ventall de conductes com ara:

- Control dels moviments i les decisions de les dones.
- Restriccions d'accés a les oportunitats i els recursos econòmics, laborals, informatius i assistencials.
- Aïllament de les dones respecte a les seves xarxes familiars i socials.
- Relacions sexuals sense consentiment o forçades.
- Maltractament psicològic consistent en desvalorització, intimidació, menyspreu i humiliació en privat o en públic.
- Amenaces d'agressió física i agressions físiques.

A Europa, es va estimar (*EU – Wide Survey 2014*) que 13 milions de dones havien estat víctimes de violència física i 3,7 milions havien patit violència sexual durant els dotze mesos previs a l'enquesta. Un 31% de dones europees havien patit un o més episodis de violència física i/o sexual des dels quinze anys d'edat i un 8% havien sofert violència física i/o sexual els darrers dotze mesos. Entre les dones que tenien o havien tingut parella un 22% havien estat víctimes de violència física i/o sexual des dels quinze anys d'edat.

A Espanya, l'any 2019 va ser el quinzè aniversari de la Ley Orgànica de *Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*, Ley 1/2004 de 28 de Desembre. A finals d'aquest any 2019 es van ultrapassar les *1.000 dones assassinades* per violència de parella d'ençà l'any 2003 quan es va

revisar la tipificació dels maltractaments incloent-hi agressions i altres conductes violentes posteriors a la finalització de la convivència en parella. A Espanya, durant els primers anys fins 2010 el recompte anual es situava prop de les 70 víctimes i en els últims anys gira al voltant de les 50 víctimes. Aquest canvi també s'ha produït a Catalunya on l'any 2012 van ésser assassinades 13 dones i l'any 2019 van enregistrar-se 7 víctimes mortals. En la major part dels casos (80%) l'agressió mortal es va produir en *el domicili* doncs l'agressor busca sempre reduir al màxim la capacitat defensiva de la víctima.

Els antecedents de presentació de *denúncia prèvia* per part de les víctimes mortals també s'han anat modificant. Si s'observa la sèrie temporal 2009-2018 es veu que les denúncies prèvies han augmentat 3 punt d'ençà l'any 2016 entre les dones més joves assassinades (*Observatorio Contra la Violencia Doméstica y de Género*). Veus d'organitzacions que en formen part d'aquest organisme públic han estimat que podrien estar vives 200 de les 1.033 dones assassinades durant el període 2003-2019 si el 20% que són les que van presentar denúncia prèvia haguessin disposat d'una protecció integral adient.

Els menors assassinats pels seus pares per violència de gènere durant el període 2013-2019 han estat 34 nens/es i els orfes han sigut 263 menors (Setembre, 2019) i 5.163 menors vulnerables vivien en contextos de maltractament i estaven a càrrec de les víctimes (Novembre, 2019).

A Espanya i Catalunya mitjançant la implementació a l'àmbit judicial de la Ley Orgánica 1/2004 van augmentar les possibilitats de denunciar la violència de parella però tot i que s'han anat reduint gradualment el nombre de dones assassinades continua molt actiu el risc d'ésser assassinada juntament amb els/les fills/es menors a mans de la parella o ex-parella.

A Espanya i Catalunya en el volum de *denúncies per maltractaments* a mans de la parella i l'ex-parella s'han produït oscil·lacions interanuals a l'alça però no canvis de tendència significatius durant el període 2008-2018 estimant-se una taxa (2016) de 7.034,1 denúncies per cada milió de dones residents a Espanya de 15 o més anys (*Observatorio Contra la Violencia Doméstica y de Género*). Catalunya destaca per ser la Comunitat Autònoma on es presenten als Mossos d'Esquadra i als Jutjats més denúncies per violència de parella per part dels familiars de la víctima. Els agressors condemnats i empresonats han passat de 293,8 (2009) a 384,7 (2016) presos per cada milió d'homes residents a Espanya més grans de 18 anys (*Consejo General del Poder Judicial*).

Les enquestes poblacionals realitzades sobre amplies mostres de dones residents a Catalunya (*Enquesta de Violència Masclista, 2016*) i a Espanya (*Macroencuesta Violencia contra la Mujer, 2015*) evidencien que tant la violència severa patida al llarg de la vida com la més recent és gairebé el doble entre les dones d'origen estranger residents a Catalunya o Espanya i entre totes les dones la probabilitat de patir violència de parella s'incrementa quan més baix és el nivell d'estudis, menys ocupació remunerada es té, més minsa és la coresponsabilitat en la llar, menys persones es preocupen pel benestar de la dona, més violència física s'havia patit abans dels quinze anys d'edat, més parelles s'han tingut al llarg de la vida i quan la parella masculina és cinc o més anys més gran que la dona.

Entre les parelles d'origen estranger el risc de violència de parella és més gran quan ambdós procedeixen del mateix país d'origen.

De les enquestes esmentades en resulta que *la violència de parella més freqüent* és la violència psicològica de control (gelosia, vigilància, obstacles) seguida de la violència emocional (menyspreu, insults, intimidació, amenaces, por) de la violència econòmica (l'home impedeix estudis o feina i participació en les decisions sobre l'economia familiar i/o no aporta diners per a les despeses de la llar) de la violència física (cops, bufetades, empentes, pallisses, tancaments, tortures, intents d'assassinat) i de la violència sexual (intents de violació, violacions, pràctiques sexuals no desitjades i relacions sexuals per obligació).

Quan les dones són *víctimes de la violència de parella* en un 75,6% dels casos ho expliquen a alguna persona del seu entorn i el 45% de les víctimes atemorides per violència física o sexual han acudit a algun servei demanant ajuda (*Macroencuesta Violencia Contra la Mujer, 2015*). A Catalunya, les víctimes de violència de parella havien demanat assistència legal (35,1%) i tractament psicològic (35,3%) (*Enquesta de Violència Masclista, 2016*). La presentació de *denúncia formal* és un pas de difícil i controvertit. A Catalunya, de les dones que es van reconèixer com a víctimes de la violència de parella només 20,9% consideren que aquesta violència és un fet delictiu i d'aquestes denuncien un 26,1%. Per tant, es desprèn que més d'un 90% de la violència perpetrada roman en *el silenci* des d'un punt de vista legal. Els motius que més sovint s'addueixen per no presentar una denúncia formal són la no identificació o la minimització de la violència soferta, la culpa, la vergonya i la por a les represàlies.

Les seqüeles de la violència de parella sobre les víctimes van augmentant amb l'edat de les dones i també són més freqüents entre les dones d'origen estranger. Les seqüeles més persistents són inestabilitat emocional, manca

d'iniciativa, manca d'aprenentatge, trastorns de la son, ràbia, agressivitat, por, no dedicar temps a cuidar-se o sentir-se bé i percepció d'un mal estat general de salut.

El rendiment del sistema judicial davant la violència de parella ha estat molt qüestionat, inclús des de dintre del propi sistema: la fiscal de sala contra la violència de gènere va assenyalar (2016) el reduït nombre d'ordres de protecció dictades i la manca de suport i assessorament de les víctimes.

La Asociación de Mujeres Juezas en España ha manifestat reiteradament que la implantació de la Ley Orgànica 1/2004 es valora sota paràmetres masculistes. Tot i que les mesures de protecció s'han anat incrementant, sobre tot per a les dones més joves i entre les dones nascudes a Espanya, a Catalunya (2018) es van denegar un 47,4% de les ordres de protecció sol·licitades (*Observatori per la Igualtat de Gènere*). El *Observatorio contra la Violencia Doméstica y de Género* ha revisat i analitzat 631 sentències dictades sobre les agressions mortals de violència de parella en el període 2013-2016 constatant que s'havien produït amenaces i lesions prèvies en un quart de les dones assassinades i que l'atenuant del consum d'alcohol o altres drogues en el moment de l'agressió mortal només s'ha aplicat en el 6% dels casos. A la qualificació penal de l'agressió mortal sí s'han produït canvis al llarg dels anys, mentre l'any 2005 només els dos terços de les sentències recollien la qualificació d'assassinat, el proppassat any 2018, el 90% de les condemnes van ésser per assassinat.

L'any 2017 s'aprova a Espanya el *Pacto de Estado Contra la Violencia de Género* i arrenca el moviment internacional de dones *Me Too* que denuncia les diverses formes de violència sexual patides per les dones arreu del món. Les denúncies per aquest tipus de violència ja havien crescut a Catalunya i Espanya més del doble d'ençà l'any 2012, especialment entre les dones més joves. A Catalunya (2019) les denúncies per abusos i agressions sexuals han crescut un 49,2% interanual la qual cosa mostra *un canvi a gran escala* de les formes tradicionals d'entendre el sexe i les relacions sexuals. Durant els anys 2018 i 2019 a Espanya i Catalunya es produeixen varis casos de violència sexual perpetrada en grup per múltiples agressors essent el cas més destacat mediàticament i judicialment el conegut com "La Manada". I és també aquests dos darrers anys quan esclaten les grans mobilitzacions públiques de dones arreu d'Espanya i de Catalunya que suposen *una acció col·lectiva intergeneracional* contra totes les formes de discriminació que substitueixen en la vida de les dones i, especialment, contra totes les formes de violència masculista.

L'any 2019 van créixer a Espanya els *moviments negacionistes* declarant que la violència no té gènere. Alhora *el Parlament Europeu* (01/12/2019) va aprovar una resolució reclamant a tots els països de la Unió Europea la ratificació del Conveni d'Estambul contra la violència masclista i el *Parlament de Catalunya* (01/07/2019) va celebrar el Parlament de les dones i va dedicar (17/12/2019) un debat monogràfic a la lluita per la igualtat de gènere i contra la violència masclista.

Durant molt de temps el *sotmetiment a la violència de parella* s'ha vingut presentant socialment, també per les pròpies dones, com un sacrifici a canvi de protegir valors o bens més preuats. No obstant, a totes les tradicions espirituals un sacrifici es mostra com l'art d'extreure energia d'un nivell per emprar-la i produir consciència en un altre nivell. Un sacrifici ben fet mai nega la vida, la reafirma. Per això, aquest estudi ha donat *veu en primera persona* a les dones vulnerables victimitzades obrint un espai a parlar d'allò inexpressable i explorar així *les possibilitats de sortir a temps* de la violència de parella. Esperem que els testimonis de les dones desfavorides ressonin arreu i mostrin com la violència de parella destrueix les dinàmiques de creació i regeneració de la vida i la convivència humana.

2. OBJECTIUS DE L'ESTUDI

L'objectiu general de l'estudi qualitatiu SORTIR A TEMPS és produir coneixement actualitzat sobre la violència de parella donant veu en primera persona a dones víctimitzades. Així mateix l'estudi inclou observacions i recomanacions per millorar i perfeccionar la identificació, l'assistència, l'ajut i la protecció que s'ofereix a les víctimes de la violència de parella per part dels diversos professionals, que les arriben a atendre.

De forma més específica l'estudi ha buscat de:

- Caracteritzar un grapat de factors socioculturals que impedeixen desenvolupar la *consciència del risc* entre les dones víctimitzades així com algunes circumstàncies que activen la seva presa de consciència.
- Conèixer l'existència i la influència de les oportunitats i les barreres que envolten a les dones víctimitzades, com ara les xarxes familiars i socials, els recursos econòmics, l'existència dels fills/es i l'accés als recursos institucionals i com tots plegats són de decisius per a la *sortida a temps* de la relació íntima amb el maltractador.
- Explorar les *implicacions futures* percebudes per les dones víctimitzades en cas d'haver decidit abandonar la convivència amb el maltractador.
- Realitzar un seguit de recomanacions basades en l'experiència i l'observació dels testimonis de les dones víctimitzades per tal de millorar la *valoració del risc* per part dels diversos professionals que arriben a atendre a les dones víctimitzades al llarg del cicle de la violència de parella i així afavorir *la seguretat de les víctimes*.
- Realitzar recomanacions basades en l'experiència, l'observació dels testimonis de les dones víctimitzades a fi d'orientar *campanyes de sensibilització i missatges específics* adreçats a les dones i a la població general sobre les possibilitats de sortir a temps de la violència de parella.

3. MÈTODE DE TREBALL

S'ha realitzat un estudi qualitatiu descriptiu de caràcter exploratori i fenomenològic (*Marshall C. Rossman G, 1990, Patton Q, 1990*). El treball de camp es va portar a terme durant Novembre i Desembre de l'any 2019.

La mostra de l'estudi va estar composta per dinou dones, deu dones amb nacionalitat espanyola i nou dones amb estatus migratori (veure Annex 8, pàgines 47-48) residents a Barcelona i la seva àrea metropolitana. Totes les dones havien estat usuàries de diferents programes i activitats de l'Associació Salut i Família i totes havien respost la versió castellana del PVS (Partner Violence Screening) que l'entitat utilitza com a instrument de cribatge de la violència de parella.

La tècnica qualitativa utilitzada fou el grup focal consistent en una trobada única conduïda per les dues autores. S'han garantit les preceptives condicions d'anonimat i confidencialitat de totes les participants. En compliment de les nostres obligacions ètiques se'ls va oferir addicionalment assistència psicossocial i jurídica gratuïta a càrrec del Programa "Brúixola" de l'Associació Salut i Família.

Es va elaborar una Guia Dialògica (*Camarasa-Casals, M. 2009*) de qüestions obertes que explorava les relacions de parella i els tipus de violències patides, l'evolució de la consciència del risc, les barreres i les oportunitats per a sortir o romandre en el context de la relació amb una parella violenta i l'actual existència o no de plans de seguretat i de xarxes de suport personal (veure annex 8, pàgines 49-51).

Totes les dones van expressar els seus testimonis i les seves experiències i percepcions en primera persona.

El contingut dels grups focals va ésser sotmès a una anàlisi narrativa generant categories d'informació de forma mixta, a partir de les qüestions previstes a la Guia Dialògica i de les respostes espontànies de les dones. Així mateix, ens va semblar rellevant presentar una breu història de cada participant a l'estudi focalitzada en les violències de parella viscudes (Veure 4- Històries essencials).

El perfil de les dones participants als grups focals va estar:

Grup de dones espanyoles: 3 dones nascudes a Espanya i 7 dones naturalitzades d'origen llatí. Mitjana d'edat: 30,7 anys. Desenvolupaven alguna activitat econòmica el 30% i el nivell d'estudis era d'ensenyament secundari en el 60%. Havien presentat denúncia el 50%. Han contestat positivament el test voluntari PVS el 80%. Vivien amb l'agressor el 50%. Totes tenien fills/es vivint actualment amb ells el 70%. De les que havien presentat denúncia el 80%, no tenien parella i un 20% vivien amb una segona parella violenta.

Grup de dones migrades: 2 dones d'origen pakistanès, 1 dona d'origen ucraïnès, 1 dona d'origen magrebí, 1 dona d'origen nigerià i 4 dones d'origen llatí. Mitjana d'edat: 35 anys. Desenvolupaven alguna activitat econòmica el 44% i tenien estudis secundaris o més el 100%. Havien presentat denuncia el 11%. Havien migrat a causa, primordialment, de la violència de parella el 55%. Van contestar positivament el test voluntari PVS el 55%. Vivien amb l'agressor el 22%. Totes tenien fills/es, trobant-se separades dels mateixos el 22%. No tenien parella el 66% i un 11% vivien amb una segona parella violenta.

4. HISTÒRIES ESSENCIALS

GRUP FOCAL DE DONES ESPANYOLES

Passant d'un maltractador a un altre.

M.P. és una dona de 38 anys nascuda en Espanya i de nacionalitat espanyola, mare de dues filles que viuen amb els sogres a Equador com a una decisió estratègica per allunyar-les d'un ambient de maltractament de parella, consum d'alcohol i altres drogues i precarietat. El seu ex-marit i la seva dona actual li continuen fent la vida impossible. Actualment viu sola encara que manté relacions amb un home que la maltracta. Ha tingut successives parelles consumidores de drogues que l'han maltractada. No ha presentat denúncia.

La ciutat de Barcelona com a resguard.

F.B. és una dona de 27 anys nascuda a Espanya i de nacionalitat espanyola filla d'una mare d'origen magrebí. Va passar la infantesa i la joventut a Andalusia d'on va marxar fugint d'un nuvi maltractador molt violent que la va perseguir fins a Barcelona. Actualment té un fill d'una nova parella que la maltracta i amb la que trenca i torna intermitentment. Ell te clau del pis i es presenta quan vol. No ha posat denúncia.

El fill de la discòrdia.

S.M. és una dona de 37 anys nascuda a Bolívia i de nacionalitat espanyola, mare de tres fills. Refereix un deteriorament intens i accelerat de la relació matrimonial amb maltractaments físics i psicològics a partir de que ella va decidir unilateralment tirar endavant l'embaràs del tercer fill. Ha denunciat i l'agressor té una ordre d'allunyament d'un any de durada encara que pot veure els seus fills cada quinze dies. El jutge de família va concedir una pensió mínima d'aliments. Ella no pot treballar doncs ho veu incompatible amb la cura dels tres fills.

Mare de família nombrosa amb una llarga història de maltractaments

J.M. és una dona de 32 anys nascuda a República Dominicana i de nacionalitat espanyola, mare de cinc fills. Refereix un llarg procés de convivència amb el seu marit on sovintejaven la violència psicològica i les baralles tot i que això li va semblar durant anys una relació normal. Actualment està en procés de divorci i fa dos mesos que l'agressor no viu a la casa familiar encara que ve de tant en tant i, a vegades, aporta diners. No ha denunciat.

Supervivent d'un intent d'homicidi per part del seu marit.

C.P. és una dona de 26 anys nascuda a Bolívia i de nacionalitat espanyola, mare de tres fills que viu amb el seu marit que la va intentar escanyar en el curs d'una greu baralla mentre estava embarassada i on van ser cridats pels veïns els mossos d'esquadra. L'advocat d'ofici li va recomanar que seguís en la relació abusiva. El marit va passar per una teràpia i ella no va ratificar-se en la denúncia. Ha tornat a reprendre la convivència amb el maltractador i continuar vivint amb ell i els seus fills fins ara.

Distanciada de la seva filla petita després del judici per maltractament.

N.K. és una dona de 23 anys nascuda a Colòmbia i de nacionalitat espanyola, mare d'una filla que viu amb els avis. Va denunciar els maltractaments que patia de la seva parella que es movia al món de la droga i estava en situació irregular. L'home va acabar a la presó. Ella viu sola actualment en una habitació i comparteix la criança de la seva filla amb els seus pares doncs té uns horaris de treball incompatibles amb la vida familiar.

Maltractaments recurrents en un ambient delictiu.

A.DL. és una dona de 31 anys nascuda a Espanya i de nacionalitat espanyola, mare de tres fills, dos filles d'una primera parella maltractadora de la que es va separar i un tercer d'una segona parella que la va maltractar durant l'embaràs i sobre la que actualment pesa una ordre d'allunyament. Les dues parelles tenen antecedents delictius. La primera parella va raptar la seva filla gran al sortir de la presó, recentment li ha demanat perdó i les nenes mantenen relació amb el pare i els avis paterns. Ella ha sol·licitat la renda garantida.

Vol tenir una família i no repetir la història dels seus pares.

M.N. és una dona de 30 anys d'origen equatorià i nacionalitat espanyola mare d'una criatura, Va establir una relació romàntica fins que a l'inici de l'embaràs va dubtar si interrompre o continuar doncs patia maltractaments físics i psicològics per part de la seva parella. A la seva família d'origen el pare era un maltractador i va créixer en una família fracturada. Continua essent maltractada però encara dubta si continuar o no la relació. No ha presentat denúncia.

El pes del passat i la gelosia.

J.N. és una dona de 26 anys d'origen equatorià i nacionalitat espanyola mare de dues filles. Abans de contraure matrimoni havia tingut alguns nuvis. Quan va quedar embarassada de la seva filla gran, el marit li va retreure que no era filla seva i la gelosia i els rumors sobre el seu passat van esclatar i continuen fins ara de forma intermitent. Reconeix maltractament psicològic però continua convivint amb el seu marit i filles preservant la unitat familiar. Passen penúries econòmiques. No ha presentat denúncia.

Seqüeles psiquiàtriques com a resultat de violència sexual continuada i amenaces de mort.

M.G. és una dona de 36 anys d'origen paraguaià i nacionalitat espanyola mare d'un fill amb retràs cognitiu per manca d'estimulació i cura. Va patir maltractaments físics i psicològics així com sexuals molt greus per part de la seva ex-parella. Es va decidir a presentar la denúncia quan la seva parella li va amenaçar amb un arma blanca i també va manifestar que volia matar el nen. Ell està encara a la presó i ella té molta por de que passarà quan surti. Va estar en una casa d'acollida. Es queixa d'haver patit violència institucional als jutjats i es troba en tractament psiquiàtric.

GRUP FOCAL DE DONES MIGRADES

Un intent de retorn forçat a Pakistan.

H.N. és una dona sense permís de residència, de 24 anys d'origen pakistanès, mare de dues filles que resideix actualment a una casa d'acollida de dones maltractades. La van casar a Pakistan als 16 anys mitjançant un matrimoni concertat tradicional i va conèixer el seu marit, 15 anys més gran, el dia de noces. Posteriorment el marit la va portar cap a Espanya on ell residia: els maltractaments físics i psicològics van ésser precoços i continus. El rebuig de la família del marit cap a ella va anar en augment fins al punt d'embarcar-la embarassada i sola en un vol de retorn cap a Pakistan. El vol no va arribar a enlairar-se perquè ella es va trobar molt malament. Posteriorment la va tornar a apallissar i a donar-li cops de cap contra la paret, moment en que els veïns truquen als mossos d'esquadra.

Terra pel mig des del Marroc fugint d'una relació violenta i degradant.

H.K. és una dona de 36 anys d'origen magrebí, mare de dos fills amb residència legal a Catalunya que va marxar fugint del Marroc després d'una llarga relació amb maltractaments sexuals, físics i psicològics continuats i extrems per part del marit. La família del marit tenia molts diners i era còmplice de la situació. Encara se sent amenaçada pel que pugui fer contra ella i els nens el seu marit i la família d'ell.

Mare de família nombrosa amb una llarga història de maltractaments.

M.A. és una dona de 35 anys d'origen nigerià, amb residència legal a Catalunya, mare de quatre fills que va ésser maltractada física i psicològicament en el marc d'una relació matrimonial "normal" amb la seva parella nigeriana. Quan li va comentar la seva situació a la professora dels cursos de formació aquesta la va aconsellar que continués la relació per no buscar-se problemes. S'ha separat molt recentment i viu sola amb els seus quatre fills.

Aïllada socialment viu amb el maltractador.

L.E. és una dona de 33 anys d'origen rus, mare de dos fills amb residència legal a Catalunya que va conèixer el seu marit de nacionalitat espanyola a la platja de Barcelona amb ocasió d'un viatge turístic i tot va començar com una relació romàntica. No ha treballat mai a Catalunya malgrat tenir una bona qualificació. La relació amb el marit va anar esdevenint un malson amb maltractaments físics i psicològics. Es troba molt insegura, té una criatura molt petita, no té xarxa de suport pròpia i encara viu amb el maltractador. No ha presentat denúncia.

Si una finestra no està ben tancada és culpa meva

H.J. és una dona de 54 anys d'origen pakistanès, amb residència legal a Catalunya, mare de dos fills majors d'edat, amb un negoci propi, estudis universitaris i es troba molt ben integrada. La seva relació matrimonial és fruit d'un matrimoni concertat tradicional a Pakistan. Descriu la seva relació matrimonial com a normal si bé a ella se la fa responsable de tots els ensurts de la vida diària i també dels efectes negatius de l'educació oberta que han rebut el seu fill i la seva filla.

Supervivent d'un intent d'homicidi per part de la seva ex-parella.

C.C. és una dona de 39 anys d'origen hondureny amb residència legal a Catalunya, mare de tres fills, dos retinguts en USA per la família paterna i un vivint en Hondures sota una falsa filiació. Va ésser violada amb 14 anys per la parella de la seva mare i el primer fill és fruit d'aquesta violació. En Hondures era una dona pobre emprenedora que venia menjar al carrer i amb els seus ingressos sostenia tota la família. Patia maltractaments físics, psicològics i econòmics per part del pare dels seus quatre fills. Va venir a Espanya després de vendre els seus estris de cuina i demanar un préstec. En un recent viatge de visita a Hondures per assistir a la graduació de la seva filla, la seva ex-parella va intentar matar-la en presència de la seva família. La seva filla la va salvar de morir assassinada. Va presentar denúncia per intent d'homicidi a Hondures.

Immigració motivada per maltractaments i xantatge.

J.S. és una dona de 26 anys d'origen peruà sense permís de residència, mare d'una filla que viu amb ella. Va arribar a Espanya fugint d'una relació amb maltractaments físics i psicològics que van intensificar-se durant l'embaràs fins el punt de patir una amenaça d'avortament. Durant l'embaràs i el part, la parella es va desentendre. Un cop va néixer la nena malalta, la van fer xantatge per a que la cedís a la família paterna. Quan la salut de la nena es va estabilitzar va immigrar a Barcelona. Actualment està iniciant una segona relació de parella.

Immigració econòmica amb un substrat de decepció amorosa.

B.S. és una dona de 29 anys d'origen salvadoreny sense permís de residència, mare de dos fills que viuen amb el pare que els maltractava de petits a Hondures. Diu que la immigració, motivada pels deutes econòmics, li va facilitar abandonar la relació amb la seva parella que tot i que era masclista mai la va agredir. Diu que les relacions sexuals no funcionaven i ella ja no sentia amor. Ell continua oferint-li tornar a començar a Hondures. Mentrestant ella envia diners per pagar la compra de dues cases. Dubta molt si tornar a Hondures i recomençar la relació.

La seva ex-parella que no volia fills i s'autolesionava, la va causar un gran patiment psicològic.

L.D. és una dona de 34 anys d'origen hondureny sense permís de residència i dos fills en Hondures que viuen amb la família paterna. La seva ex-parella no volia fills i va amenaçar-la de mort si continuava els embarassos alhora que després es va autolesionar i va fer un intent de suïcidi. Reconeix que va patir una intensa violència psicològica tot i que mai la va agredir físicament però si als nens. Un cop a Catalunya va trencar precoçment una relació amb un home que començava a tenir conductes de control cap a ella.

5. RESULTATS

Totes les dones que van participar als dos grups focals havien estat beneficiàries de diversos serveis de l'Associació Salut i Família, entitat amb la que mantenen un vincle de confiança. La major part reuneixen marcats perfils de vulnerabilitat social arribant en bastants casos a viure en una situació intermitent o permanent de privació material. La dependència econòmica de les seves parelles, en un entorn de pobresa i penúries, ha sigut i continua essent un factor troncal de les seves vides. En alguns casos, la dona maltractada ha estat la proveïdora única o principal d'ingressos familiars però aquest fet no ha merescut cap reconeixement per part de la parella i de la família.

5.1. Factors socials i culturals que impedeixen abandonar la relació abusiva i desenvolupar consciència del risc.

L'amor cap a la parella

Una bona part de les dones centren els seus testimonis en el primer període d'enamorament exaltant la seva dimensió romàntica

... "Ens vam conèixer a la platja de Barcelona mentre jo hi era de vacances i tot va ser molt bonic"...

... "Estava plorant sola a un parc i ell va aparèixer tot afectuós i em va consolar"...

... "Al començament de la nostra relació vaig estar al cel"...

... "Ens vam fer amics mentre estudiàvem i ens ho explicàvem tot"...

Però la majoria reconeixen que després d'anys de maltractament ja no senten afecte, encara que utilitzen els records per donar-se esperances a sí mateixes de que tot torni a ésser com al començament. L'amor cap a la parella no és ni de bon tros el factor més important per continuar aguantant la situació de maltractament.

La importància de tenir una família pròpia

Moltes han volgut ser mares per damunt de tot

... "Des de que vaig continuar l'embaràs quan ell volia que avortés tot va anar malament"...

... "Que et desfasis d'aquest paquet o sinó et mato"...

... "Ves-te'n d'aquí perquè ningú s'ha d'assabentar que estàs embarassada"...

I durant l'embaràs han patit maltractaments físics, psicològics i abandonament. També ells han volgut ser pares en bastants casos però un cop la criatura ha nascut aquesta ha sigut el desencadenant de les frustracions i els maltractaments.

Un cop que existeixen els/les fills/es, la necessitat de que el pare hi sigui present a la família esdevé un factor decisiu per suportar la relació abusiva

... "El que em fa continuar és que vull tenir una família, no vull que el meu fill tingui els pares separats"...

... "No volia que les nenes pugessin sense el pare"...

... "Jo vull una família. Quan veig el meu fill jugant amb ell em dic, vaig a treure això al meu fill?"..

... "He aguantat anys pels meus fills"...

... Mentre els maltractaments no es produeixen davant les criatures, elles aguanten i molt lentament entren en una nova fase de patiment i dubtes quan el pare les maltracta i menysprea davant els/les fills/es i els hi va posant en contra seva

... "El meu fill ni em parla, pensa que sóc una puta"...

... "No vals per res ni per a fer de mare"...

Els/es fills/es són un element de mercadeig i subjecció quan són petits, doncs els pares acostumen a amenaçar amb treure'ls de les mares si aquestes manifesten el desig de separar-se o no es sotmeten prou

... *"Si te'n vas, el nen es quedarà amb mi i els meus pares" ...*

... *"Mataré el teu fill" ...*

... *"Un cop, quan va sortir de la presó, es va emportar les nenes però la meva sogra me les va tornar" ...*

Quan els fills/es són grans i elles han immigrat cap a Espanya deixant-los al país d'origen són utilitzats pel pare i la família paterna com a un element d'explotació i menyspreu cap a la mare que envia remeses de diners no només per la seva educació sinó per despeses extres com la compra de propietats familiars.

La teranyina de les relacions familiars

La família d'origen de la dona maltractada compta i molt per aguantar els maltractaments de parella

... *"La meva mare es va separar a causa dels maltractaments i jo no vull viure un altre cop en una llar trencada" ...*

... *"A mi la meva mare em va educar com una noia moderna en contra de la meva comunitat musulmana que li va retreure. Per això no vull que es conegui el meu fracàs de parella doncs seria un nou atac contra la meva mare" ...*

... *"A casa dels meus pares les baralles i els conflictes eren continus, no era una llar per viure i jo volia fugir-ne" ...*

... *"Jo sempre he estat l'ovella negra de la meva família, la díscola, per això ara no puc recorre a ells" ...*

La família de la parella de la dona maltractada juga un paper decisiu per la via de l'assetjament a la víctima i de diverses estratègies de complicitat en contra del desvetllament de la violència

... *"Vaig retirar la denúncia per respecte a la meva sogra que també havia patit violència i m'enviava diners perquè no denunciés el seu fill" ...*

... *"Al meu cosí li queda poc temps a la presó. Acabarà en una cuneta" ...*

... "Quan vàrem tornar a Marroc vaig viure tancada en una casa aïllada enmig del camp i la meva sogra va venir a viure amb nosaltres i era la que manava"...

... "Quan vaig prendre la decisió de tornar cap a Espanya, la família d'ell, que té molt de poder, em va fer la guerra bruta impedint-me fer els papers"...

..."La família del meu marit volia quedar-se la meva primera criatura i desfer-se'n de mi i buscar una altra dona al seu fill"...

... "La meva sogra que coneixia els maltractaments no podia suportar veure'm contenta ni un minut"...

... "Després de que vaig fer una amiga em va obligar a marxar a viure a casa dels seus pares per tenir-me més controlada"...

... "Ell es va capficar amb que la criatura no era seva i ho va escampar per tota la família i per tot el barri"...

... "El pare i els germans d'ell han vingut al meu barri i m'han amenaçat de mort des del cotxe per si denunciava"...

... "L'àvia de la seva família va ordenar que em deixes de maltractar mentre estava embarassada, tothom ho sabia"...

... "Jo no denunciava per por però també perquè la mare d'ell que és molt bona persona en demanava que no ho fes"...

Violència sexual paralitzadora

El cos de la dona és un dels principals camps de batalla a totes les cultures tant sigui per part de la família d'origen de la dona, per part de la parella maltractadora com per part de la família de la parella. Els missatges de dominació són repetitius i convergents i les conductes d'abús sexual tenen un efecte cascada que aclapara i avergonyeix les dones com cap altre maltractament

..."La parella de la meva mare em va violar quan tenia catorze anys i em vaig quedar embarassada i vaig tenir la criatura. El meu padrastre i la meva mare li van donar els seus cognoms tot i que ara que és gran sap que és fill meu i m'ho agraeix"

... "Quan venia des de la feina em van violar en grup i el meu pare em va dir que la família estava neta fins que jo la vaig embrutar"...

... "Ell ha abusat de mi sexualment obligant-me a fer coses horribles sense utilitzar preservatiu i m'ha induït amb pastilles sis avortaments"...

... "Continua assetjant-me des de fa més de deu anys i em retreu que vaig tenir una relació sexual amb el seu germà que mai va existir... és com una pedra que porto a sobre"

... "No ets ni puta perquè no li vas cobrar"...

... "Abans de marxar de casa sempre m'obligava a anar al llit perquè així quedava ben servida"...

... "Quan marxa de casa em diu que em deixa sola per a que em visiti el meu amant tot i esperant que aquest cop jo cobri diners"...

... "Jo no sabia que era abús sexual que m'obligués a anar-me al llit amb ell, a mi em violava però jo no ho sabia"...

... "El que no tinc a casa ho buscaré al carrer"...

... "Ell em deia que tenia a casa una lletja i que per això movia altres culs. Quan em vaig començar a arreglar es va empipar molt doncs pensava que buscava pla"...

... "Crec que he sigut abusada sexualment doncs ho tenia que fer malgrat que no volgués"....

5.2. Dinàmiques socials i culturals que atrapen a les dones en el laberint de la violència de parella.

Control, menyspreu i venjança

Tots els éssers humans tenim fissures i fragilitats amagades o paleses. Els homes maltractadors tenen capacitat per percebre aquestes vulnerabilitats en les dones i una disposició a explotar-les colonitzant la vida de les seves parelles

... "Tots els dies esperava a veure com arribaria, sentia un gran neguit per saber que succeiria, estava obsessionada"...

... "Ell va envair tots els meus cercles d'amistat i també la meva feina, ningú s'ho imaginava, davant de la gent era perfecte"...

... "Em menystenien de mil maneres fins tancar-me a casa amb enganys"...

... "Em segueix trucant des de la presó encara que em canviï de mòbil"...

... "Sempre em deia que jo no entenia ni sabia res, especialment davant de la gent"...

... "M'amenaça si no agafo el mòbil quan truca o si vaig a algun lloc pel meu compte"...

... "Al final per a que no es sentís gelós vaig deixar d'anar a classe i vaig perdre el curs"...

... "No va voler que continués l'embaràs però quan em va abandonar m'enviava vídeos d'ell mateix per a que el fetus els sentís"...

... "Mai sé que hauré d'afrontar tant avui com demà"...

... "Qualsevol entrebanc o molèstia per mínima que sigui és culpa meva"...

... "Em va pressionar per a que triés entre la meva feina i la nostra relació, una cosa o l'altra"...

... "Em va treure el mòbil en els primers mesos de matrimoni per a que no pugues parlar amb els meus pares"...

... "Vaig separar-me durant sis mesos de forma voluntària amb la criatura molt petita i va ser després d'això que va començar a donar-me facilitats, a oferir-me arreglar els papers"...

... "Com que li he tret de casa i li he tornat a acceptar tantes vegades, té clau i ve de visita quan vol"...

... "Quan vaig començar una nova relació, ja separada totalment, ell es va posar més insistent i em va amenaçar amb robar-me les nenes"...

... "Sé que a la presó i a la comunitat em té assignada com a la seva dona"...

... "Quan va venir a Espanya amb la nostra filla venia amb la intenció de retreure'm el passat i fer-m'ho passar malament" ...

... "Les vegades que ell sortia a buscar-se la vida quan tornava a casa llençava els diners a terra per a que jo els recollís" ...

... "No para de menysprear la meva feina de neteja, no para de dir-me que no tindrè cap futur" ...

... "Després de sis mesos d'estar jo a Barcelona va presentar-se de sobte i m'ho vaig trobar a casa meva, havia rebentat la porta" ...

Estereotips socials i normalització de la violència

Sovint les dones es jutgen a sí mateixes i s'atribueixen tota la responsabilitat sobre el funcionament de la relació de parella, sobre la cura dels fills/es i alhora tenen molta cura de continuar essent bones filles i no donar disgustos als seus pares. Aquesta actitud d'abnegació i sacrifici compleix una gran funció estabilitzadora i normalitzadora de la violència. Es diuen que així és la seva vida i la de tantes dones que coneixen. Els homes són els grans absents de la responsabilitat per la violència exercida contra la seva parella i contra les dones en general

... "Quan em vaig quedar embarassada del segon fill vaig deixar de treballar per dedicar-me a la família però això no va arreglar gaire les coses doncs ell m'acusa d'ésser una mandrosa i de que no ha volgut tenir els fills" ...

... "Els meus pares hi són a Bolívia i no saben res, no vull fer-los patir" ...

... "Inconscientment em dic que no sóc suficientment dona per a retenir-lo, que és el que faig malament?" ...

... "La meva germana és la dona perfecta i està feliç amb el seu marit, perquè no puc jo ser així?" ...

... "El pensament que en tenia de que era normal el que passava no em deixava sortir de la relació" ...

... "Acabes tu preocupant-te per ell com si fossis la seva mare" ...

... "En la meva cultura haig de suportar moltes coses per no en-sortir-me del marc de la comunitat"...

... "Quan vaig tenir la segona criatura vaig pensar passaré temps amb el bebè i em tornaran a venir les ganes d'estar junts"...

... "Tot i que em controlava, cridava i s'enfadava amb mi contínuament pensava que m'estimava i que en algun moment trobaria la recompensa"...

... "No va haver violència encara que era molt masclista, quan vaig trobar la forma de deslliurar-me vaig sentir com una compassió"...

... "No volia dir res a la meva mare per no fer-la patir i per por a que es sentís fracassada"...

... "Ell em tancava a casa, no em deixava sortir i jo pensava que això era normal"...

L'espiral de deprivació

Com es pot observar a les històries essencials, aquestes dones, abans d'iniciar la relació abusiva, venien de famílies amb pocs recursos socials i econòmics i en ocasions amb bastants conflictes intrafamiliars. La relació amb una parella violenta ha suposat una pèrdua dels minsos actius que en tenien i la impossibilitat d'acumular de nous pel que fa a la informació per la vida diària, a establir xarxes de suport personal, al coneixement de noves llengües i a la capacitat de poder sostenir-se elles i els seus/ves fills/es. Aquesta espiral on una vulnerabilitat ha portat o estimulat una altra de nova s'ha produït de forma accelerada

... "No arribo a finals de mes, no em passa la pensió de 250 € per les dues nenes"...

... "El jutge va establir una pensió d'aliments mensual de 450 € pels tres nens i el lloguer em costa 600 €"...

... "Ve a casa de tant en tant i llavors a vegades em dona diners per les necessitats dels nens"...

... *"Treballàvem els dos junts al mateix supermercat. Quan va néixer la criatura no hi va haver manera de canviar els torns. Ell es va quedar a la feina i jo vaig passar a l'atur"...*

... *"Tenim molts deutes i, de vegades, ens falta per menjar. Ell gasta molt i té molts capritxos"...*

... *"Quan jo tenia 15 anys la meva mare va emmalaltir de depressió i mai va tornar a estar bé"...*

... *"Ell mai ha treballat, vivia de la seva mare i després de mi"...*

... *"Vaig haver d'afrontar tota sola les despeses de la malaltia de la meva filla recent nascuda"...*

... *"Vaig tornar a treballar amb la cesària, netejava avions, necessitava alimentar-me. Per això vaig deixar el nen a les seves mans"...*

... *"Quan no vaig trobar guarderia pel meu segon fill, la meva vida es va ensorrar, temps després la vaig aconseguir per la treballadora social quan ja era tard perquè havia patit molta violència física"...*

... *"No tenia ningú, no sabia com explicar el que em passava a la meva mare i em va agafar l'angoixa i vaig començar a menjar compulsivament"...*

... *"Una nit quan estava embarassada, vaig sortir a passejar sola i me'l vaig trobar jugant a les màquines escurabutxaques"...*

... *"Jo envio diners a la meva ex parella que cuida dels nanos per a l'educació dels nostres fills i també pago la casa familiar i la dels pares d'ell"...*

... *"Per immigrar a Espanya vaig anar a una prestadora i vaig empenyorar la casa familiar que havia pagat amb els meus ingressos. Ara, ell se l'ha venuda no sé com i ha marxat cap Estats Units. Crec que la prestadora i ell estaven d'acord"...*

La violència ho envolta tot

Quan les dones desvetllen la violència de parella a les seves famílies i amistats, sovint acostumen a rebre respostes de rebuig, incomprensió i culpabilització. Quan anuncien que es separen i/o que volen posar una denúncia aquestes respostes esdevenen encara més esfereïdores. I quan posen la denúncia també poden trobar respostes discriminatòries i culpabilitzadores.

Són respostes atomitzades i descoordinades que conflueixen en un mateix missatge, tantes vegades canalitzat i expressat per dones, resumit a: l'obligació essencial d'una dona com cal n'és l'abnegació i el sacrifici pels seus fills i fins i tot per la seva parella. Les dones han d'estar sempre disponibles per a fer costat, sentir una por ben incrustada pel fet d'ésser dones i cuidar-se molt de no tenir la culpa quan són abusades, violades o assassinades.

Famílies i amistats

... "La meva tieta m'ho repetia: tu t'has buscat el marit i tu tens que aguantar-ho" ...

... "Quan li ho vaig dir a la meva mare que em separaria em va respondre: doncs per una cosa bona que tens a la vida" ...

... "Ell està a la presó i la seva família m'amenaça, sé que no puc estar amb ningú perquè ell o la seva família em matarien" ...

... "La família d'ell és molt poderosa al Marroc i han fet les mil i una per impedir que em separés" ...

... "A la comunitat pakistanesa, la dona pateix molta violència psicològica doncs la família d'ell vol controlar la família de la dona, apropiant-se de la seva riquesa" ...

... "L'àvia d'ell em va dir que havia tingut la criatura per retenir el seu net" ...

... "Els seus pares li van donar un suport total tot i que sabien que em maltractava des del començament" ...

... "Ell i la seva família van escampar pel barri que jo era una adúltera i em veien d'una manera que em van entrar ganes de suïcidar-me" ...

... "Quan jo em queixava a les meves amigues, elles em deien que ell era un sol" ...

... "Una amiga molt amiga meva, quan ja li havia denunciat, em va retreure: l que t'ha fet perquè el denunciïs?, T'ha pegat? No?, Doncs?" ...

Comunitat

... "Em va agafar pels cabells i em va arrossegar per tot el mercat ambulat. Ningú va reaccionar ni em va ajudar. Això em va deixar aclaparada"...

... "No volia dir res, no volia passar de l'orgull al fracàs davant de la comunitat i avergonyir la meva família"...

... "Jo vaig haver de marxar de casa meva i del meu entorn perquè ell campava amb tranquil·litat pel carrer malgrat l'ordre d'allunyament"...

... "Anava a un curs de formació i vaig parlar amb la professora sobre la meva situació i em va dir que no mugués res per no fer-li empenyar"...

... "Tothom et diu el mateix: que en faràs si et quedes sola?"...

... "Tothom et diu, com vas a pagar les coses?"...

... "Al meu voltant em deien: no ho facis, que és la teva família"...

Institucions

... "L'advocat d'ofici em va aconsellar que ho deixés córrer perquè jo sola no podria mantenir els meus fills"...

... "La treballadora social em va dir que si denunciava i no podia mantenir els meus fills me'ls hi prendrien"...

... "Quan li vaig explicar a la jutgessa que tenia la sospita que ell havia abusat sexualment del nen em va dir que jo tenia la culpa per haver deixat al nen sol amb ell"...

... "Ell ara està a la presó i la treballadora social no para de trucar-me i de suplicar-me que li vagi a visitar perquè s'ha intentat auto lesionar"...

... "La jutgessa em va recriminar que jo marxés de casa quan era ell qui tenia una ordre d'allunyament que no complia"...

... "La treballadora social em diu que caldria que pensés com una bona dona"...

... "La jutgessa diu que a qui ve de la casa d'acollida no li dona cap credibilitat"...

... "La treballadora social em va dir que potser perdria el PIRMI si em separava i si mantenia el nucli familiar no. Que havia de viure amb ell per cobrar el PIRMI"...

5.3. Prendre consciència del risc per a sortir a temps.

Les dones participants als dos grups focals havien patit una llarga història de maltractaments. De forma majoritària el que va capgirar la seva mirada sobre la violència que venien patint van ésser els episodis i/o les amenaces de violència extrema i letal cap elles i/o els/les seus/ves fills/es.

Tot i que els grups focals no són representatius estadísticament de les dones espanyoles ni tampoc de les dones migrades victimitzades sobresurt com a diferència entre ambdós grups el fet de que les dones espanyoles o naturalitzades han presentat denuncia com a forma d'aturar el maltractament i posar la llei entremig de la víctima i l'agressor mentre que les dones migrades han utilitzat la migració com a forma de separar-se del maltractador i de deixar enrere tot l'ambient que les envoltava. En ambdós grups, la major part de les dones continuen convivint o relacionant-se amb els/les seus/ves fills/es que són la seva gran font d'afecte i la referència principal de sentit de les seves vides.

Un cop s'ha produït l'episodi revelador que les ha fet témer per la pròpia vida van sortir a temps les dones quan més joves eren i/o les que havien arribat a preservar aspiracions d'una vida millor.

Quan la violència extrema s'ha produït un sol cop o amb una segona parella maltractadora a Espanya algunes dones encara continuen convivint amb l'agressor i s'han pres algunes mesures de seguretat a la seva mida.

L'agressor acostuma a recular per un temps quan la dona desvetlla a un familiar directe de la seva confiança la violència que està patint, rep un suport explícit i la dona i/o el familiar fan saber a l'agressor que la violència ja no és un secret de parella.

Sovint les dones perceben com a una mesura de seguretat personal el fet d'haver-se plantat durant l'agressor expressant verbalment que no toleraran

més violència física. Les víctimes fan extensible a gairebé tot la futura convivència amb l'agressor l'èxit parcial d'aquesta estratègia que pot aturar en ocasions la violència física però mai la violència psicològica.

Ara per ara el gran assoliment de les dones que s'han en sortit és haver deixat de patir greus nivells de violència física i sexual i no sentir-se receptores i sotmeses a les frustracions i les mancances de la seva parella que s'expressaven en forma de violència psicològica. Totes assenyalen "*Les paraules marquen més que els cops*".

L'episodi revelador

... "La meva parella va tractar d'escanyar-me i em vaig salvar perquè una veïna ens va sentir i va trucar als mossos d'esquadra. L'advocat d'ofici em va aconsellar que deixés córrer la denúncia doncs no podria mantenir els meus tres fills i ell es va sotmetre a un programa de rehabilitació per homes que han fet això" ...

... "Em deia: de la presó se surt però del cementiri no" ...

... "El que més em va ajudar és que jo tenia una amiga a la que va matar la seva parella i una altre amiga em va dir: jo no vull que a tu et passi el mateix" ...

... "La meva amiga morta també veia normal la seva relació fins que no ho va poder explicar mai més" ...

... "M'havia tancat a una casa aïllada al Marroc, vaig estar tres mesos pensant i no me'n vaig recordar de res bo, només dels maltractaments. I és aquí quan prenc la decisió" ...

... "Tornàvem d'una festa i em va dir: para el cotxe que vull veure com beses a la teva amiga. Jo em vaig negar i vaig témer per la meva vida. Ens van barallar molt fort fins que vàrem aconseguir treure'l del cotxe. Ell es va posar davant, vaig arrancar i el vaig atropellar" ...

... "Quan li vaig dir que volia separar-me, va intentar matar-nos a mi i al nen amb un ganivet. Em socorregué una veïna i se'm van endur amb una ambulància" ...

... "Un cop em va amenaçar amb endur-se les nenes a un lloc que jo no les pogués trobar"...

... "Quan va sortir per la tele el cas Breton, em va dir: mataré el teu fill"...

Sortir a temps mitjançant la immigració

... "Durant anys no vaig reaccionar per por a que s'emportés els nens. Quan vàrem tornar al Marroc tot es va fer més insuportable i va ésser quan vaig decidir separar-me i tornar sola a Espanya"...

... "Durant l'embaràs portava bessonada i vaig patir amenaces i maltractaments psicològics fins el punt que un dels dos va morir quan jo estava de sis mesos. Després ell va intentar suïcidar-se. En aquell moment vaig decidir que cap home em faria la vida impossible"...

... "Jo vaig venir a Espanya on vivia la meva germana per tenir el valor de deixar-l'..."

... "Quan la meva filleta no reconeguda pel pare es va estabilitzar de salut no vaig dubtar-ho i vaig venir a Espanya"...

... "Jo treballava al carrer venent el plàtan, era l'única que ingressava, pagava la casa i tot. No vaig deixar de treballar ni embarassada. Els maltractaments no s'aturaven i vaig anar a una prestadora a empenyorar la casa per venir a Espanya"...

Sortir a temps mitjançant la denúncia

... "En realitat va ésser l'amo del bar qui va trucar als mossos d'esquadra al sentir la conversa i les amenaces. Li vaig enviar un missatge a la meva mare perquè ho entengués"...

... "Vaig pensar: jo sortiré d'això perquè sinó acabaré morta, ell empresonat i els nens als serveis socials"...

... "Van ésser els veïns que van cridar els mossos d'esquadra. Ara a la casa d'acollida dormo bé sola al meu llit. He patit molta violència"...

... "Volia un futur millor pels meus fills i que no visquessin amb una mare maltractada"...

... "Va ésser la veïna que em va salvar cridant els mossos d'esquadra quan ell m'estava escanyant"...

... "Vaig denunciar i li van posar una ordre d'allunyament de 500 metres que no va respectar"...

... "Al final no saps si és millor o pitjor seguir aguantant"...

... "La jutgessa ha deixat que el pare tingui visita, sota supervisió, amb el nen cada diumenge però d'aquí a poc podrà estar sol amb la criatura. Estic desesperada"...

Sortir a temps mitjançant la separació

... "Tinc cinc fills, no he posat denúncia per por i el que he fet és separar-me. Ara estem en procés de divorci i ja està fora de casa"..

... "Em vaig separar quan el meu fill tenia dos anys per por, vaig veure quelcom als seus ulls que em va fer molta por. Vaig tornar al meu país i vaig caure en una depressió"...

... "La separació em va venir donada perquè li van condemnar per robatori a mà armada quan la nena tenia quatre mesos i ara ja té dos anys"...

... "Estic separada de la meva primera parella que em maltractava. Ha estat entrant i sortint de la presó. Ara m'ha demanat perdó i les filles tenen una bona relació amb els avis encara que ell no em passa la pensió per aliments"...

Percepcions de seguretat personal en dones que conviuen amb el seu agressor

... "Em vaig encarar amb ell i li vaig dir que si em tornava a agredir un altre cop, jo no tornaria a passar pel mateix i si havia de marxar amb una ma davant i una altra darrera, ho faria"...

..."Després de que em va intentar escanyar i va passar per la reeducació vaig tornar amb ell. Ara quan té un mal dia ho reconeix i m'ho diu i se'n va a fer un volt o a casa de la seva mare"...

..."Quan vàrem tornar a conviure en Espanya em donava empentes i bufetades fins que un dia li vaig posar l'alto i aleshores va parar però segueix ferint-me verbalment"...

..."Jo mantenia en secret la violència que patia i la meva mare em deia que jo amagava alguna cosa fins que un dia va ésser ell que va anar a queixar-se a la meva mare del meu mal comportament perquè havia cridat els mossos d'esquadra"...

..."Des de que s'ho vaig explicar a ma mare em vaig sentir amb força i ell, en veure que jo tenia recolzament, va canviar"...

..."Em vaig separar durant sis mesos i ell va començar a donar-me facilitats, jo no tenia papers i el nen tampoc així que vaig tornar amb ell fa quatre anys. Ara treballo, he fet una amiga, tinc relació amb els pares de l'escola dels nens... I ell no m'ha tornat a aixecar la mà"...

..."Mai m'ha agredit però és molt masclista, ens discutim sovint i jo aguanto fins a que aconseguixo dialogar"...

..."Tinc el telèfon mòbil arreglat de manera que si toco un botó la meva mare, el meu pare i el meu germà poden escoltar-me i saben on sóc"....

..."El meu pare em maltractava físicament però jo soc una dona forta i no em doblego. Tinc clar que ningú em tornarà a aixecar la mà després del meu pare. Això sí, ell m'insulta constantment i em fa patir"...

5.4. Reconstrucció vital i estigma.

Després d'en-sortir-se de la violència de parella per les diferents vies que hem descrit (denúncia, migració, separació) en queda molt per fer. La violència produeix profundes i indelebles marques en les dones que l'han patida així com en els vincles familiars i socials i les maneres de relacionar-se. El procés de reconstrucció vital de sí mateixes és difícil i prolongat, doncs la violència ha produït efectes devastadors en la seva confiança bàsica cap a les persones i els serveis que les envolten, les seves xarxes de confiança i suport eren i són mínimes i els sentiments de vergonya i culpa per haver-se sotmès tant de temps són obsessius i paralizadors. La

persecució física i psicològica per part de l'agressor i de la branca familiar masculina no les causa cap estranyesa però condiciona el seu procés de recuperació. La por soterrada al feminicidi continua present.

L'entorn comunitari i social després d'en-sortir-se de la violència de parella continua essent molt semblant a l'anterior. Això juntament amb els sentiments limitadors sobre sí mateixes afavoreix que les dones victimitzades més vulnerables tornin a repetir amb una segona parella abusiva. Gairebé totes mostren molta recança cap a la comunitat que les envolta on sovint són estigmatitzades.

Un vector de futur molt remarcable n'és la restricció pràctica d'opcions vitals i d'itineraris regeneratius. Cap de les dones victimitzades ha pogut ésser una guanyadora neta en cap àmbit de la seva vida malgrat la separació i l'allunyament físic de l'agressor. Quan l'ex-parella o la branca familiar masculina se'n assabenta d'un potencial avantatge a favor de la dona tracta d'arrabassar-l'hi o de devaluar-lo socialment per qualsevol mitjà al seu abast.

Vides truncades

Pèrdua de confiança bàsica i aïllament social

..."Encara no ho sap ningú, no puc dir-ho doncs la meva família d'origen en diria torna a casa"....

..."Em fa molta vergonya dir-ho a desconeguts. En aquest grup no, perquè és un cercle de seguretat"....

..."No tinc ningú en qui confiar"...

..."Si em paro i em miro a mi mateixa després em costa molt refer-me"...

..."No li he dit res ni a la meva mare"...

..."El pitjor n'és el desgast que pateixes"...

..."Em va costar molt de temps dir-li a ma mare la gravetat de la situació"...

..."Per confiar en algú jo em trio a mi mateixa"...

..." No tens mai el valor explicar-ho tot" ...

..." Tinc a la meva germana com a màxim" ...

..." Tot d'ara en endavant depèn de mi, els altres que diguin el que vulguin" ...

..." Estic sola aquí i existeix el perill de tancar-se en una mateixa. També penso que n'hi ha moltes dones en la meva situació i se'm passa una mica la vergonya" ...

..." Sortir només depèn de tu, una mateixa s'ajuda a estar en la relació i una mateixa s'ajuda a sortir-ne" ...

Persecució física i psicològica per part de l'agressor

..." Ell sempre em vol controlar. Cada dia seria possible divorciar-me" ...

..." Vaig començar amb una segona parella i vaig veure que tot es tornava a repetir: no et posis això, no et maquillis" ...

..." Estic molt cansada de tot, ell em truca tant perquè jo soc d'ell, ell és el meu amo" ...

..." Ell continua fent que m'arribin notícies des de la presó" ...

..." Jo no he sortit del tot, continuo essent l'ovella negra de la meva família" ...

..." Ell continua insistint i m'ha denunciat per abandonament de la llar. He demanat a la meva mare la possibilitat de tenir una custòdia compartida de la meva filla, ella i jo" ...

..." Ell continua repetint sense parar que la criatura no és seva" ...

..." Un home no és el complement de la meva vida, ho són els meus fills" ...

..." Ens cal la força de no necessitar un home per a ésser nosaltres mateixes" ...

Violència inacabable

..."Tinc por del seu instint assassí perquè si un cop ho ha intentat potser ho tornarà a fer"...

..."No puc suportar pensar que ell pot tornar a abusar del nen o que el pot matar"...

..."Sis mesos després de traslladar-me des de la meva ciutat espanyola de naixement cap a Barcelona havia trobat feina i vivia sola. Ell es va presentar de sobte i em va apallissar de tal manera que durant quatre dies no vaig poder sortir de casa"...

..."Va enviar les meves cunyades que em van atonyinar perquè ell volia que avortés"...

..."De tant en tant el miro i el dic, realment nosaltres no t'importem gens"...

..."Quan ell em va intentar matar en tornar de visita al meu país d'origen cridava: mai tornarà a Espanya"...

..."Maten dones cada dia"...

6. CONCLUSIONS

La violència de parella actua mitjançant *un efecte cascada*, doncs l'agressor identifica, aprofita i s'escola per cada esclatxa de vulnerabilitat de la dona per a devaluar el seu reconeixement personal i social. A cada capa de control masclista se n'afegeix una de nova que no només es suma a l'anterior sinó que potencia els abusos successius. Segons es va instal·lant, la violència de parella té *un efecte sistèmic* de llarga durada en la vida de les dones afectant tots els àmbits com ara el funcionament emocional i cognitiu, la salut, la relació amb els/les fills/es, el manteniment de les xarxes familiars i socials, l'activitat domèstica, laboral i de lleure així com la recerca i l'obtenció d'ajut.

Entre *les dones participants en ambdós grups focals*, la violència de parella s'escola per l'esclatxa de la seva vulnerabilitat social i, en primera instància, es veu reforçada per la teranyina de les relacions i els valors familiars contraris al benestar de la dona. La violència sexual paralizadora destaca com una de les capes d'abús i control fins ara menys expressades i reconegudes. Aquesta capa es combina amb una violència emocional constant que fa de la vida en parella un dia a dia de control, menyspreu i venjança. Un dels efectes sistèmics primerencs de la violència de parella que perdurarà al llarg del temps n'és l'autoatribució per part de les víctimes de tota la responsabilitat pel funcionament de la relació de parella. Amb el pas del temps la violència de parella produeix una espiral de privació i pèrdua del capital social de la dona que reforça la permanència de la víctima en la relació violenta.

Gairebé *totes les dones víctimes de violència de parella participants als grups*, tant les espanyoles com les d'origen immigrant, han explorat les seves amistats, familiars i/o comunitats en busca de suport i, en general, han trobat respostes estigmatitzadores, discriminatòries i culpabilitzadores que tracen un cercle de guix al seu voltant. Quan les dones han recorregut als serveis socials i al sistema judicial, fonamentalment entre les dones espanyoles participants, les respostes, amb comptades excepcions, han confirmat la seva desposseïció de reconeixement social i d'opcions de vida i han produït marques indelebles de desesperança així com la percepció de que la violència ho envoltat tot.

Entre *les dones participants en ambdós grups focals*, els episodis i/o les amenaces de violència física extrema i letal han tingut un caràcter revelador

del perill que corrien tant elles com els/les seus/ves fills/es. Les dones participants esmenten algun moment o període que recorden de forma precisa on van prendre consciència del risc per a la seva vida. N'és a partir d'aquesta presa de consciència d'un perill extrem que les *dones estrangeres* surten a temps de la relació amb la parella violenta mitjançant la immigració i la separació física i les *dones espanyoles* mitjançant la separació física i/o la denúncia. Entre les *dones espanyoles*, quan la violència deixa d'ésser un secret de parella i es rep un suport explícit de la família materna, l'agressor recula per un temps i entre les víctimes que continuaven convivint amb l'agressor es despleguen algunes fràgils estratègies de contenció de la violència física.

El tret que més *diferència les dones participants en ambdós grups* no només per fugir i sortir a temps d'una relació amb la parella violenta sinó per tenir encara energia i aspiracions a la vida n'és l'edat de la víctima. La barrera invisible dels trenta anys d'edat separa de forma dramàtica les dones que veuen el seu projecte de vida truncat de les que encara mantenen l'esperança d'una vida reeixida malgrat els in comptables obstacles.

Per a les dones víctimes de la violència de parella, la normalitat consisteix en *viure al fil de la navalla* mentre que la base de la seva economia de salut física i emocional, relacional i monetària esdevé cada cop més exigua. Durant un període més o menys llarg, que varia en funció de la freqüència dels episodis esfereïdorament humiliants i de la violència extrema, la víctima sustenta un doble efecte normalitzador de la violència, anestesiant les seves percepcions, el seu criteri i la seva voluntat i banalitzant les conseqüències de la violència per ella mateixa i pels seus/ves fills/es.

Quan les dones viuen en ambients socials i/o culturals on la violació de les condicions bàsiques del reconeixement social de qualsevol dona tenen un caràcter sistemàtic, *la violència de parella per degoteig* estimula la desorientació i la rumiació estèril per part de la víctima. Per això, els/les fills/es poden fer-ser servir com argument per mantenir la relació quan en un altre moment són el motiu decisiu per fugir-ne, la iniciativa pròpia es replega i, en in comptables ocasions, es produeix el col·lapse psíquic i la reversió de la perspectiva de forma que es tem i es justifica la violència de l'agressor presumptament provocada pels defectes de la víctima. L'assumpció de culpabilitat per part de la víctima provoca vergonya per partida doble, per incomplir el que s'espera d'una dona com cal i pel càstig rebut. Sota aquestes condicions de dominació, la violència esdevé un secret de parella que s'amaga a la pròpia família de la dona i, per descomptat, no es busca ni s'accepta suport amistós o professional durant molt de temps.

La violència de parella pot ésser exercida de forma continua, silenciosa i impune durant anys en entorns socials i/o culturals on predomina *la influència de la branca familiar masculina* en la vida familiar i de parella. Així, les dones migrades i les pertanyents a minories ètniques poden arribar a trobar-se gairebé desconnectades de la seva família i les seves amistats d'origen i tenen una elevada probabilitat de viure en cercles socials molt reduïts, el que es suma a la seva indefensió i/o inseguretats jurídica provocant un confinament virtual i pràctic amb serioses conseqüències per a la seva seguretat personal.

Les dones migrades i les pertanyents a minories ètniques que es queixen, es separen o denuncien els seus agressors es veuen fortament exposades a les crítiques i la fustigació de la branca familiar masculina i de les seves comunitats. Quan es produeix una separació (amb denúncia o no pel mig), les dones són acusades d'egoistes, de trencar la família i de separar el pare dels/les seus/ves fills/es. Tant la víctima com els/les seus/ves fills/es poden arribar a patir ostracisme i estigma a les seves comunitats i les dones ho saben, de manera que aquesta amenaça social actua com una poderosa barrera per sortir a temps de la violència de parella.

Deixar passar els episodis traumàtics no és gens fàcil. Una bona part de les víctimes no n'estan disposades fins que troben quelcom important cap el que moure's. Aquest seria el cas paradigmàtic de *les dones que utilitzen la migració* com una sortida a temps de la violència de parella que venien patint als seus països d'origen. Allunyar-se de la violència n'és un gran pas però encara queda molt a fer per vèncer la desconfiança i recuperar l'autoestima. El risc de repetició de les pautes masclistes en noves relacions de parella és elevat ja que les dones migrades s'assentaran, a la seva arribada a Catalunya, a prop de les seves comunitats de compatriotes i tindran un accés restringit per establir relacions multiculturals. Les víctimes confonen sovint l'allunyament de la violència de parella amb la superació dels seus efectes a llarg termini.

La consciència del risc per part de les víctimes es troba estretament lligada a la percepció d'un risc vital per elles i/o els/les seus/ves fills/es i es desencadena arran d'episodis de violència extrema, ocurrència de feminicidis a les xarxes de proximitat o trasllats de país i de cultura que provoquen un efecte de contrast amb la violència soferta. En aquestes cruïlles vitals la realitat de la violència compareix sense escapatòria *desfermant els cercles concèntrics* d'anys de dominació i d'opressió masclista.

En dones aclaparades per la desesperança, sotmeses i atemorides, el canvi disruptiu moltes vegades ve provocat per *un episodi de violència extrema* que és denunciat als mossos d'esquadra per terceres persones. Com que en aquestes situacions acostuma a haver-hi testimonis i lesions físiques, la denúncia va endavant i sovint la víctima es ratifica recolzant-se en un relat repetitiu on justifica arreu que la iniciativa no va partir d'ella que es trobava totalment indefensa i gairebé inconscient. Malgrat l'existència i la progressió de la denúncia, aquestes dones dubten d'atorgar-se a sí mateixes el reconeixement com a responsables dels seus actes davant la societat.

La violència de la parella íntima és una de les formes més extremes de menyspreu cap un ésser humà. Pensar que es *vol realment per a la pròpia vida* mentre s'està sotmesa a la ziga-zaga de la violència és tot menys senzill. Les aspiracions del passat s'han desdibuixat, el present és un malson d'imprevistos i la construcció de noves aspiracions, per mínimes que aquestes siguin, demana adonar-se que fer el mateix una volta darrera una altra esperant obtenir-ne resultats diferents és un camí sense sortida. Tot i que la societat està plena de bones intencions i desitjos sobre que bé aniria si la realitat de la violència de parella es fes palesa als ulls de les víctimes per la via de la raó i de la sensibilitat, això no acostuma a succeir seguint aquest guió ideal.

Atenint-nos als testimonis es pot aventurar que el terra de la violència de parella és molt enganxifós per a *les dones en situació d'exclusió social i/o de pobresa* que intenten en-sortir-se. Tantes discriminacions i privacions entrecreuades i concentrades en dones concretes són un pes difícil de remoure però malgrat això les dones lluiten i aconsegueixen alleugerir les seves vides. I en cap cas, les veus de les víctimes permeten reforçar la vella defensa social estereotipada d'adscriure la violència masclista només a determinats col·lectius o sectors socials desfavorits.

La violència institucional que s'exerceix per part dels diferents agents, tant als serveis socials com a l'administració de justícia, n'és una de les grans decepcions i un dels tractes discriminatoris que més destaquen les víctimes: com el valor del seu testimoni és sistemàticament qüestionat, com, de forma rutinària, es fan valoracions i judicis sobre les condicions socioeconòmiques i els estils de vida de les víctimes desenfocant la violència de parella soferta i com es devalua i s'infravalora el risc vital que estan patint elles i els/les seus/ves fills/es. Quan les víctimes busquen respostes empàtiques, sospesades i centrades en el seu patiment i en el risc que corren sovint troben judicis i opinions extemporànies que contravenen qualsevol dels protocols d'actuació disponibles sobre com cal atendre les víctimes de la violència de parella i com fer front a les pressions dels agressors.

En el tracte institucional cap a *les dones en risc d'exclusió social i/o pobresa* que pateixen violència de parella predomina la utilització d'un ventall prou conegut d'estereotips socials que van des de l'abnegació imprescindible de les víctimes cap a les seves famílies, la manca de fortalesa personal, la vergonya de consentir el maltractament fins l'obligació moral de fer costat a les seves parelles quan passen per mal moments... El catàleg d'apriorismes és tan ampli com són les variades circumstàncies que envolten i condicionen a les víctimes. Emergeix amb força l'evidència de que quan més desfavorides i victimitzades han estat les dones com a conseqüència d'una amalgama de factors adversos menys es reconeix i s'avalua la incertesa i la gravetat de la situació i més *automatismes masculistes* es despleguen per part de les institucions i els professionals que formalment es dediquen a facilitar-les una sortida.

7. RECOMANACIONS

L'eliminació de la violència de parella i de la violència masclista està estretament interconnectada amb la lluita per la igualtat entre dones i homes. Per això, aquestes recomanacions estan orientades a alleugerir de forma específica les formes de dominació, d'opressió i d'explotació que operen sobre les dones i més especialment sobre aquelles que viuen en condicions materials i culturals de major vulnerabilitat psicosocial. Està en joc estimular predisposicions a favor de l'autonomia de les dones, alentar iniciatives de col·laboració intersectorial i millorar la qualitat i els resultats de l'atenció que es presta a les víctimes i a les dones en el seu conjunt. Aquestes recomanacions es fan amb ple coneixement del gran assoliment que ha significat el *Pacto de Estado Contra la Violencia de Género*, de les seves finalitats i dels seus eixos principals i, en conseqüència, totes les mesures específiques que es proposen són dependents de la *prioritat política* que es continuï atorgant a aquest *Pacto de Estado* i de que es mantingui *un finançament suficient* al llarg dels propers anys.

Deconstruir les defenses socials i institucionals que normalitzen i minimitzen la violència de parella i la violència masclista en general.

- Identificar *punts nodals de divulgació estratègica* de la recerca existent sobre: a) la violència contra les dones *als medis audiovisuals i les xarxes socials* i la retroalimentació amb la violència que les dones pateixen a la vida real, b) Les estratègies que s'utilitzen per expropiar i *arrabassar les capacitats de les dones* i com es manifesten a la infantesa, l'adolescència i la primera joventut, c) Les estratègies de *banalització de la violència* contra la dona més propera per part dels agressors, d) Les estratègies *d'explotació de la vulnerabilitat psicosocial* de les dones per part dels agressors i e) La utilització de *l'ostracisme i l'estigma social* al voltant de les víctimes de violència de parella.
- Continuar i aprofundir la recerca al voltant de la interrelació de factors que augmenten la vulnerabilitat de les dones a la violència de parella i establir un *sistema de divulgació i formació de circuit curt* adreçat a professionals sanitaris, socials, educatius, així com a operadors policials i judicials.

Eixamplar les opcions reals de desenvolupament d'autonomia per part de les víctimes de violència de parella i per extensió de totes les dones.

- Impulsar i reforçar les iniciatives que afavoreixen que la sortida de la relació amb una parella violenta sigui *la sortida més fàcil i precoç*: a) *Utilització sistemàtica del cribratge* de la violència de parella a tots els serveis sanitaris i socials amb el doble efecte benefactor que té sobre la percepció de les dones i el compromís dels professionals, b) *Ajudar de forma específica a les dones migrades i pertanyents a minories ètniques* a reduir les oportunitats dels agressors per a restringir les opcions de vida de les víctimes i c) *Ajudar a les famílies* a saber com identificar i ajudar a les víctimes i no menysvalorar el risc que corren tant les dones com els menors.
- Fomentar una *menor dependència econòmica i familiar* de les dones en general i especialment de les dones vulnerables respecte a les seves parelles així com sostenir l'exercici d'*una maternitat responsable* mitjançant l'accés a recursos de planificació familiar i interrupció voluntària de l'embaràs.

Promoure la transferència i la gestió del coneixement i la informació compartida al voltant de la violència de parella i de la violència masclista.

- Cal establir espais i promoure iniciatives que facilitin la *circularitat i l'intercanvi* entre el coneixement acadèmic, els resultats de l'avaluació de les polítiques i dels serveis i les reflexions i aspiracions del moviment ciutadà a favor de la igualtat de gènere i contra la violència masclista.

Sostenir la força del moviment feminista per desvetllar, articular i difondre a l'espai públic les experiències de violència masclista que abans eren viscudes a soles i furtivament.

- Cal admetre que el moviment feminista és una *font de creativitat, sensibilització pública i un contrapès ciutadà* a les iniciatives polítiques i que ajuda a transformar el rol dels professionals que atenen les víctimes de violència masclista en general.

- El moviment a favor de la igualtat de gènere i contra la violència masclista ha d'esperonar la participació activa *d'homes de tots els orígens i condicions* que desenvolupin idees i accions conjuntament amb les dones alhora que també cal mantenir una implicació sostinguda i de qualitat dels *periodistes* i dels *mitjans de comunicació* escrita i audiovisual.

Legislar a temps, oferir millors serveis i modificar la perspectiva institucional donant prioritat al risc que corren les víctimes.

- Espanya ha ratificat el *Conveni d'Estambul* que inclou i tipifica diverses formes de violència de gènere que actualment es troben insuficientment i fragmentàriament recollides al nostre ordenament jurídic. Per tant, ha esdevingut una prioritat màxima, en termes de respecte legal als *drets humans de les dones* residents a Espanya i Catalunya, actualitzar i ampliar de forma coherent amb l'ordenament jurídic i internacional la nostra legislació contra la violència masclista. En concret l'agreujant de gènere que recull l'esmentat Conveni s'hauria de reflectir a la totalitat de condemnes i no com ha succeït durant 2017-2018 en només un terç dels casos registrats. Cal modificar el Codi Penal (*Consejo General del Poder Judicial, 2011*) per a que a tots els crims de dones assassinades per la seva parella, sigui retirada la pàtria potestat a l'agressor i no quedi al criteri de cada jutge doncs al 2018 només el 25% de les sentències recollien aquesta mesura. Una altra recomanació (*Consejo General del Poder Judicial, 2011*) pendent d'implementar legalment n'és que la confessió de l'assassinat de la dona no sigui en cap cas un atenuant (20% de les condemnes en 2018) doncs es tracta d'una reafirmació per part de l'agressor.
- Es poden oferir millors serveis sanitaris, socials, policials i judicials mitjançant l'establiment, la monitorització i l'avaluació de pràctiques professionals amb un fil conductor comú consistent a prendre seriosament i donar valor al testimoni i als signes de patiment de les dones a tots els esgrons de la cadena d'atenció. Així mateix, cal tenir molt presents als menors i les implicacions de créixer en un entorn familiar violent i devaluador de les funcions i les capacitats maternes.
- Es poden oferir millors serveis sanitaris, socials, policials i judicials incentivant, monitoritzant i avaluant pràctiques professionals amb un fil estratègic comú consistent a trobar juntament amb les dones formes *d'alleugeriment, distanciament i defensa* de l'agressor a la

vida diària a fi de sortir el més aviat possible de la relació amb la parella violenta.

- Revertir la perspectiva institucional actual que tendeix a *menysvalorar el risc* de les dones i dels menors a tota la cadena d'atenció es pot aconseguir si els serveis sanitaris, socials, policials i judicials es doten d'indicadors i *mecanismes d'avaluació de resultats* i si els resultats de l'avaluació s'apliquen a la *formació continuada* de tots els professionals i a la *reformulació dels serveis* que es presten a les dones. De fet aquest cercle de millora continuada s'aplica amb èxit a molts àmbits empresarials i sanitaris.

Bastir un compromís públic ferm a favor de la supervivència i la rehabilitació de les víctimes de la violència de parella.

- Els serveis socials, les línies d'atenció telefònica a les víctimes i els punts de trobada han d'oferir *suport i assessoria jurídica específica i ajustada* al context familiar i social de cada dona que pateix violència de parella. Amb aquest bagatge, la presentació de denúncia formal i/o la separació de l'agressor poden arribar a ésser veritables *instruments de millora substancial* en les vides de les víctimes. Així mateix cal que sigui abastament conegut que l'anunci de la separació i la presentació de denúncia fets de manera simultània augmenta greument el risc per a la vida de les dones.
- El sistema policial i judicial ha de garantir la protecció integral de les dones que han donat el pas de denunciar la parella violenta. Només així la denúncia formal pot constituir un factor genuí de protecció de la vida de la dona i dels seus/ves fills/es. En aquest sentit cal aplicar un model comú de recollida de dades basat en conceptes comuns que permeti seguir i avaluar la *trajectòria policial i judicial* de les víctimes així com els instruments d'avaluació del risc que s'han utilitzat i les mesures de protecció que s'han adoptat. L'avaluació estadística, tant longitudinal com agregada, del *rendiment del sistema policial i judicial* hauria d'esdevenir una mesura central per assegurar i actualitzar la seva missió primordial de protecció de les víctimes. En aquest sentit, el sistema "Viogent" de seguiment policial de les víctimes posat en marxa aquest darrer trimestre de 2019 és prometedor.

Sensibilització pública contra la violència de parella i la violència masclista.

- La sensibilització pública contra la violència de parella hauria d'adreçar-se no només a les dones sinó també als *familiars*, als *companys de feina* i al *veïnatge* de les dones a fi de promoure conductes i actituds de suport i protecció. Per descomptat, és cabdal adreçar *campanyes de sensibilització específiques als homes* amb objecte de que identifiquin i no tolerin conductes i actituds masclistes als seus entorns laborals i comunitaris i tampoc a les seves xarxes d'amistat.

8. ANNEXES

GRUP FOCAL DE DONES MIGRADES

Nom	Edat	Estatut Legal	Nacionalitat	Temps a Espanya	Comprensió castellà	Convivència parella	Estat civil	Nº fills	Nivell estudis	Situació Laboral	Test previ violència
H.J.	59	SI	Pakistan	23 anys	SI	Parella	Casada	2	Estudis Universitaris	Autònoma	Negatiu
H.N	24	NO	Pakistan	3 anys	SI	Casa d'acollida	Casada	2	Estudis secundaris	Treball Assalariat	Positiu
J.S.	26	NO	Perú	2 anys	SI	Parella amb fill	Soltera	1	Estudis Secundaris	Economia submergida	Negatiu
L.E.	33	SI	Ucraïna	6 anys	SI	Parella amb fills	Casada	2	Estudis Secundaris	Atur	Positiu
M.A.	35	SI	Nigèria	15 anys	SI	Sola amb fills	Casada	4	Estudis Secundaris	Treball Assalariat	Negatiu
L.D.	34	NO	Hondures	3 anys	SI	Sola	Soltera	2	Estudis Secundaris	Atur	Positiu
C.C.	39	SI	Hondures	7 anys	SI	Compatriotes i filla	Soltera	4	Estudis Secundaris	Mestressa de casa	Positiu
H.K.	36	SI	Marroc	15 anys	SI	Sola amb fills	Separada	2	Estudis Secundaris	Estudiant	Positiu
B.T.	29	NO	El Salvador	8 anys	SI	Sola	Soltera	1	Estudis Secundaris	Atur	Negatiu

8. ANNEXES

GRUP FOCAL DE DONES ESPANYOLES

Nom	Edat	Nacionalitat	Origen	Convivència parella	Estat civil	Nº fills	Nivell estudis	Situació Laboral	Test previ violència
M.G.	36	Espanyola	Paraguai	Sola amb fill	Unió de fet	1	Estudis Secundaris	Treball Assalariat	Positiu
N.G.	23	Espanyola	Colòmbia	Sola	Soltera	1	Estudis Secundaris	Economia submergida	Positiu
Y.M.	32	Espanyola	República Dominicana	Sola amb i fills	Casada	5	Estudis Secundaris	Atur	Positiu
C.P.	26	Espanyola	Bolívia	Parella i fills	Casada	3	Estudis Secundaris	Atur	Positiu
S.M.	37	Espanyola	Bolívia	Sola amb fills	Separada	3	Estudis Primaris	Atur	Positiu
M.N.	30	Espanyola	Equador	Parella i fill	Soltera	1	Estudis Secundaris	Atur	Positiu
J.N.	26	Espanyola	Equador	Parella i fills	Casada	2	Estudis Primaris	Mestressa de casa	Negatiu
M.P.	39	Espanyola	Espanya	Sola	Separada	2	Estudis Secundaris	Atur	Positiu
F.B.	27	Espanyola	Espanya	Parella i fills	Casada	1	Estudis Primaris	Treball Assalariat	Positiu
A.DL.	31	Espanyola	Espanya	Sola	Soltera	3	Estudis Primaris	Atur	Negatiu

8. ANNEXES

GUIA DIALÒGICA GRUPAL

Breu introducció de les finalitats de l'Estudi i del Grup de Treball.

A) EXPLORACIÓ DE LES RELACIONS DE PARELLA

1. Tipus de violència.

- Violència/abús psicològic/exemples.
- Violència/abús sexual/exemples.
- Violència/abús físic/exemples.

2. Com influeix la freqüència de l'abús en la decisió de tallar la relació, de sortir a temps, etc.?

B) CONSCIÈNCIA DEL RISC

1. Què és el que més influeix/ és més decisiu per a negar-se a si mateixa que una està sent maltractada d'alguna manera?

Parlar amb algú segur i de confiança, comparar-se amb altres dones, els/es fills/es, desitjos que estan sent satisfets, aparició de símptomes físics o psicològics, etc.

2. Què és el que més influeix/ és més decisiu per arribar a admetre que una està sent maltractada d'alguna manera?

Parlar amb algú segur i de confiança, comparar-se amb altres dones, els/es fills/es, desitjos que no poden satisfer-se, aparició de símptomes físics o psicològics, etc.

C) BARRERES I OPORTUNITATS

1. La teva família d'origen o la de la teva parella van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
2. Les teves amistats (o persones de confiança) van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
3. Les teves aspiracions en la vida van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
4. El futur dels teus fills/es van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
5. Els teus recursos econòmics van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
6. Els serveis sanitaris i socials que et van atendre van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
7. Els serveis jurídics, si els vas utilitzar, van influir en la decisió de sortir a temps: la van impedir, la van secundar, la van accelerar?
8. En cas de que siguis creient, Com ha influït la teva religió en el maltractament i la decisió de sortir a temps?
9. En cas de que siguis immigrant, Com creus que la immigració ha influït en el maltractament i la decisió de sortir a temps?

D) PLANS DE SEGURETAT, SUPORT I COMPRESIÓ

1. Mirant enrere, Què creus que t'hauria ajudat més i millor a sortir a temps?
2. Mirant enrere, Què creus que més et va perjudicar a sortir a temps?

E) PER A LES QUE HAN SORTIT/ABANDONAT LA RELACIÓ DE MALTRACTAMENT

- 1. Quant temps fa de la ruptura?**
- 2. Tens alguna persona segura i de confiança?**
- 3. Com et sents i com portes/toleres les teves emocions?**
- 4. Ets creient? Això t'ajuda especialment?**
- 5. Alguns dels teus plans/desitjos estan tirant (o no) endavant.**
- 6. Com veus la teva vida actual i futura?**

9. BIBLIOGRAFIA

- ⌋ Anderson, K.M., Renner, L.M. (2017) Recovery: Resilience and Growth in the Aftermath of Domestic Violencea VIOLENCE AGAINST WOMEN Volume: 18 issue: 11, page(s): 1279-1299 <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1077801212470543>
- ⌋ Artacoz, L., Garrido, A. Et alt. (2019) Violència masclista en l'àmbit de la parella des d'una perspectiva de salut pública: marc conceptual a BARCELONA n.21 <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista/10-actualitat-violencia-masclista-ca.pdf>
- ⌋ Alytia A. Levendosky and Sandra A. Graham Ber mann. Parenting in Battered Women: The effects of domestic violence on women and their children. Journal of Family Violence. 2001; 16, nº 2: 171-192. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1011111003373>
- ⌋ Camarasa-Casals, M. (2009) Propuesta de nuevos indicadores para medir los efectos de la violencia de género. Barcelona, FUNDACIÓN SURT. https://issuu.com/fundaciosurt/docs/surt_gvei_proposta_indicadors_cast_f09c395119b645
- ⌋ Delegación del Gobierno para la Violencia de Género (2013), El estado de la cuestión en el estudio de la violencia de género. http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2011/pdf/Estado_cuestion_VG.pdf
- ⌋ Echeburúa, E., Montalvo, J.F., Corral, P. (2008) ¿Hay diferencias entre la violencia grave y la violencia menos grave contra la pareja?: un análisis comparativo. INTERNATIONAL JOURNAL OF CLINICAL AND HEALTHY PSYCHOLOGY, Vol. 8, pp: 335-382. <https://www.redalyc.org/pdf/337/33712001001.pdf>

- } European Institute for Gender Equality (EIGE) (2014) Violence against women: an EU-wide survey. Main results report https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

- } Flecha, A., Puigvert, L., Redondo, G. (2005) Socialización preventiva de la violencia de género, a FEMINISMO/S, 6, pp. 107-120 <https://feminismos.ua.es/article/view/2005-n6-socializacion-preventiva-de-la-violencia-de-genero>

- } Gómez, J. M. (2018) Isn't It All About Victimization? (Intra)cultural Pressure and Cultural Betrayal Trauma in Ethnic Minority College Women a VIOLENCE AGAINST WOMEN, Volume: 25 issue: 10, page(s): 1211-1225 <https://doi.org/10.1177/1077801218811682>

- } Hazen AL, Soriano FI. (2007) Experiences with intimate partner violence against latina women. VIOLENCE AGAINST WOMEN, Volume: 13, pp: 562-582. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1010.4635&rep=rep1&type=pdf>

- } Herrero, J., Rodríguez, F.J., Torres, A. (2017) Acceptability of Partner Violence in 51 Societies: The Role of Sexism and Attitudes Toward Violence in Social Relationships a VIOLENCE AGAINST WOMEN Volume: 23 issue: 3, page(s): 351-367 <https://doi.org/10.1177/1077801216642870>

- } Honneth, A (2011) *La Sociedad del desprecio*. Editorial Trotta, Madrid.

- } Imran, R. (2017) Feminist Perspectives on Physical and Sexual Violence Against Women: Pakistan as a Case Study a FEMERIS Vol. 2, No 2 (2017) <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/FEMERIS/article/view/3759/2370>

- } Kelsey L. Hegarty, Lorna J. O'Doherty, Jane Gunn, David Pierce and Angela J. Taft. *A brief counselling intervention by health professionals utilising the "readiness to change" concept for women experiencing intimate partner abuse: the weave project*. Journal of Family Studies. 2008; 14: 376-388.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.5172/jfs.327.14.2-3.376>
- } Mañas, C. i Martínez, A. (Coord.) (2018) Dossier monogràfic: «Sexo y bienestar. Mujeres y diversidad» a FEMINISMO/S, 31
http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/76691/6/Feminismos_31.pdf
- } Marshall, C., Rossman, G. (1990) Designing qualitative research. Londres, SAGE. [https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=-zncBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Marshall,+C.+Rossman,+G.+\(1990\)+Designing+qualitative+reseach+SAGE&ots=Lfm4nF0v9Y&sig=np-qnqV3Tu1tXlw9pzh8u1F1OJs](https://books.google.es/books?hl=ca&lr=&id=-zncBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Marshall,+C.+Rossman,+G.+(1990)+Designing+qualitative+reseach+SAGE&ots=Lfm4nF0v9Y&sig=np-qnqV3Tu1tXlw9pzh8u1F1OJs)
- } Méndez, E. (2008) Detecció i atenció psicosocial precoç de la violència domèstica contra dones vulnerables. Barcelona, ASOCIACIÓN SALUD Y FAMILIA.
https://saludyfamilia.es/sites/default/files/Deteccio%20i%20atenci%20psico-social%20preco%20de%20la%20violncia_cat.pdf
- } Méndez, E. (2010) La zona gris de la violencia de pareja contra las mujeres inmigrantes. Barcelona, ASOCIACIÓN SALUD Y FAMILIA.
https://saludyfamilia.es/sites/default/files/ELVIRA%20M%C3%89ND.EZ.%20La%20zona%20gris%20de%20la%20violencia%20de%20pareja_0.pdf
- } Menjivar, C., Salcido, O. (2002) Immigrant women and domestic violence: common experience in different countries: GENDER AND SOCIETY, Volume: 16, pp: 889-920
<https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Immigrant-Women-and-Domestic-Violence-Experiences-Menjivar.pdf>

- } Moriana, G. (2015) Barreras para escapar de la violencia de género: la mirada de las profesionales de los centros de protección de mujeres. CUADERNOS DE TRABAJO SOCIAL, 28 (1), pp: 93-102. <https://revistas.ucm.es/index.php/CUTS/article/download/44401/46005>
- } Nussbaum, MC (2012) *La terapia del deseo*. Editorial Paidós. Barcelona.
- } Patton, Q. (1990) *Qualitative evaluation and research methods*. Londres, SAGE. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/qualitative-research-evaluation-methods/book232962>
- } Prachi H. Bhuptani¹, Julia S. Kaufman¹, T (2018) Rape Disclosure and Depression Among Community Women: The Mediating Roles of Shame and Experiential Avoidance, a VIOLENCE AGAINST WOMEN, Volume: 25 issue: 10, page(s): 1226-1242 <https://doi.org/10.1177/1077801218811683>
- } Raj, A., Silverman, J.G. (2002) Violence against immigrant women: the role of culture, context and legal immigrant status on intimate partner violence. VIOLENCE AGAINST WOMEN, Volume: 8, pp: 367-398 <http://refugeereseach.net/wp-content/uploads/2016/05/Raj-and-Silverman-2002-Violence-against-immigrant-women.pdf>
- } Ramsay, J. Carter, I, Davidson, L. Dunne, D. Eldridge, S. Feder, G. Hegarty, K, Rivas, C. Taft, A. Warburton, A. (2009) Intervenciones de defensa para reducir o erradicar la violencia y promover el bienestar físico y psicosocial de mujeres víctimas de abuso por parte de su pareja. Oxford, BIBLIOTECA COCHRANE PLUS, Núm. 3 https://www.cochrane.org/es/CD005043/BEHAV_intervenciones-de-defensa-para-ayudar-mujeres-victimas-de-abuso-por-parte-de-su-pareja
- } Ridgeway, C. Smith-Lovin, L. (1999) The Gender System and interaction. ANNUAL REVIEW OF SOCIOLOGY <https://pdfs.semanticscholar.org/dad7/74d192dda4dc8f1b115c28a5dbd0e24df556.pdf>

- ⌋ Ruiz-Pérez, I., Mata-Pariente, N. Plazaola-Castaño, J. (2006) Women's response to intimate partner violence. JOURNAL OF INTERPERSONAL VIOLENCE, Volume: 21, pp: 1156-1168
<https://www.ncjrs.gov/App/AbstractDB/AbstractDBDetails.aspx?id=256339>
- ⌋ Taft, A. (2002) Violence against women in pregnancy and after childbirth: current knowledge and issues in health care responses. AUSTRALIAN DOMESTIC AND FAMILY VIOLENCE CLEARINGHOUSE.
<http://arrow.latrobe.edu.au:8080/vital/access/services/Download/latrobe:34154/SOURCE1>
- ⌋ Violència masclista i domèstica. Polítiques i actuacions, APUNTS de SEGURETAT, 12, (2013) Departament d'interior , Generalitat de Catalunya
http://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/apunts_de_seguretat/docs/apunts_12.pdf
- ⌋ Zink, T. Elder, N. Jacobson, J. Klostermann, B. (2004) Medical management of intimate partner violence considerin the stages of change: pre contemplation and contemplation. ANNUALS OF FAMILY MEDICINE, Volume: 2, pp: 231-239
<http://www.annfammed.org/content/2/3/231.full.pdf>

10. DECLARACIÓ D'AUTORIA

La Sra. Elvira Méndez i Méndez, metgessa especialista en medicina preventiva i salut pública i la Sra. Cristina Sánchez i Miret, sociòloga i professora a la Universitat de Girona són coautores d'aquest Estudi i responsables de la seva orientació, treball de camp, continguts i fonts utilitzades.

L'Associació Salut i Família ha rebut finançament per l'estudi de fons procedents del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere mitjançant la convocatòria 2019 del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya.

Desembre 2019. Barcelona.
Autor de la Coberta: Victor Vasarely.
Composició de Portada: Pere Anglada.
Disseny i maquetació: Carolina Herrera.

Esta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement – NoComercial-SinObraDerivada- 3.0 Unported de Creative Commons. Per veure una còpia d'aquesta llicència, visitar: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

